

**Inventaris van het archief van
het Gezelschap van
Christelijke Historici**

Opgericht 1920 (1920-1996)

Samengesteld door dr. J. de Bruijn en J.J.M. Louwerse

Historisch Documentatiecentrum voor het
Nederlands Protestantisme (1800-heden)
Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Collectie nummer: 343
Augustus 1996

Inleiding

Het Gezelschap van Christelijke Historici

De oprichting van het Gezelschap van christelijke historici in Nederland vond plaats op 31 maart 1920. Op de constituerende vergadering, gehouden in de bibliotheek van de Christelijke H.B.S. aan de Moreelsestraat te Amsterdam en bijgewoond door een tiental historici, werd een reglement aangenomen, waarin de doelstelling van het Gezelschap als volgt was omschreven: 'De bevordering van de studie der geschiedenis van Christelijk standpunt en de versterking van het principiële gehalte van het historisch onderwijs aan de Christelijke school'. Als middelen tot bevordering van dit doel werden genoemd het houden van voordrachten en het publiceren van studies. Het bestuur, dat uit drie leden zou bestaan, kreeg als taak twee maal per jaar een vergadering te beleggen en daarvoor sprekers uit te nodigen. Als eerste bestuursleden werden gekozen prof. dr. A. Goslinga (voorzitter), dr. H. J. Smit (secretaris) en dr. Z. W. Sneller (penningmeester), op wier initiatief de vergadering ook was bijeengeroepen.

Het lidmaatschap van het Gezelschap zou als regel alleen openstaan voor gepromoveerde historici, maar een uitzondering zou worden gemaakt voor niet-gepromoveerden, indien daarvoor 'deugdelijke redenen' konden worden aangevoerd. Hoewel de eerste leden allen van gereformeerde huize waren, was het de bedoeling dat het Gezelschap een interkerkelijk reformatorisch karakter zou dragen en al spoedig traden ook historici uit (orthodox-) hervormde kring als lid toe. Het aantal leden, tien bij de oprichting, was vijf jaar later al verdrievoudigd en nam daarna geleidelijk toe, zoals uit dit staatje valt op te maken.

1925:	29	1950:	75
1930:	34	1955:	83
1935:	52	1960:	93
1942:	60	1976:	104
1946:	68	1979:	107

Ofschoon het Gezelschap nooit aan de weg timmerde en bijvoorbeeld ook geen enkel congres heeft georganiseerd, werden de halfjaarlijkse vergaderingen, waarop de voordrachten der leden centraal stonden, met grote regelmaat gehouden, waarbij men nu eens het systeem van vrije voordrachten volgde, dan weer de voorkeur gaf aan de systematische behandeling van een algemeen onderwerp. Zo werd na de oorlog een serie lezingen gehouden over het thema 'Christendom en Nationalisme', die gedeeltelijk haar neerslag vond in de lustrumbundel die in 1955 onder dezelfde titel werd uitgegeven.

Behalve uit het houden van voordrachten bestond de werkzaamheid van het Gezelschap ook uit het publiceren van studies, aanvankelijk bestaande uit lustrumbundels, die respectievelijk in 1925, 1931, 1937, 1944, 1949 en 1955 uitkwamen, en sinds 1967 uit de serie Serta Historica, waarin tot dusver vier delen zijn verschenen. Een lijst van deze publicaties is opgenomen in bijlage twee.

Van de ontwikkeling na de Tweede Wereldoorlog moge een drietal aspecten worden genoemd. In 1952 werd besloten tot een reglementswijziging, waarbij de vermelding van het historisch onderwijs aan de christelijke school werd geschrapt, hetgeen in feite een aanpassing betekende aan de feitelijke situatie. Dit laatste gold ook voor een tweede wijziging, waarbij de ruime formulering 'studie der geschiedenis van Christelijk standpunt' werd vervangen door de striktere omschrijving 'beoefening der geschiedenis in Reformatorische geest', die beter aansloot bij het orthodox-protestantse karakter van het Gezelschap. In de jaren zestig en zeventig werd het toelatingsbeleid echter in zoverre verruimd, dat ook historici van minder orthodoxe signatuur werden uitgenodigd, terwijl bij de reglementswijziging van 1978 het lidmaatschap ook werd opengesteld voor historici van rooms-katholieke huize.

Een tijdelijke inzinking van de activiteiten bracht het bestuur er in 1981 toe een enquête in te stellen onder de leden over de mogelijke opheffing van het Gezelschap, maar de uitslag van de enquête was zodanig dat aan uitvoering van deze gedachte geen uitvoering werd gegeven, zodat het Gezelschap in 1985 zijn dertiende lustrum hoopt te vieren.

Het archief

Het archief van het Gezelschap, dat de periode 1920-1982 bestrijkt, is niet compleet en draagt de sporen van de - sterk wisselende - wijze waarop de achtereenvolgende secretarissen hun taak opvatten en uitvoeren. Bij de ordening van het archief is een onderscheid gemaakt tussen de stukken betreffende de organisatie (afdeling A) en de stukken betreffende de taakuitvoering (afdeling B). Aangezien de bestuurscorrespondentie voornamelijk van organisatorische aard was en grotendeels betrekking had op het beleggen van vergaderingen en het aanzoeken van nieuwe leden en sprekers, is deze in afdeling A opgenomen. Van deze meer algemene correspondentie, die meestal namens het bestuur door de secretaris werd gevoerd, is de correspondentie van de penningmeester inzake contributie e.d. afgezonderd en apart opgenomen. Bij afdeling B zijn behalve stukken betreffende voordrachten en publicaties ook de notulen van de vergaderingen opgenomen, aangezien hierop de voordrachten centraal stonden. De jaarverslagen zijn als bijlagen bij de notulen eveneens in deze afdeling opgenomen. Aan de inventaris zijn twee bijlagen toegevoegd, een lijst van bestuursleden en een lijst van publicaties, die vanwege het Gezelschap zijn uitgegeven. Van deze publicaties waren in het archief slechts de lustrumbundels uit 1937 en 1944 aanwezig. Deze zijn in de bibliotheek van de Vrije Universiteit geplaatst.

Dr. J. de Bruin, 1984

Aanvulling J.J.M. Louwers, 1987

In 1996 werd de collectie aangevuld met 5 omslagen, bestaande uit stukken betreffende het secretariaat van 1975-1996. Bij die omslagen werd een summier beschrijving gemaakt. Deze is geplaatst na bijlage 2.

Plaatsingslijst

A. Stukken betreffende de organisatie.

Oprichting en organisatie.

- 1 Reglementen 1920, 1952 en 1978.
1 omslag
- 2 Enquete betreffende het al of niet voortbestaan van het
Gezelschap, met reacties van de leden, 1981.
1 omslag

Bestuur

- 3 Notulen bestuursvergaderingen, 1969-1976.
1 omslag
- 4-16 Ingekomen brieven en doorslagen van uitgaande brieven,
voornamelijk inzake lidmaatschap en voordrachten, 1924-1982.
8 omslagen
4. 1924-1939	9. 1965-1969	13. 1974
5. 1940-1947	10. 1970	14. 1975
6. 1948-1953	11. 1971-1972	15. 1976-1977
7. 1954-1959	12. 1973	16. 1978-1982
8. 1960-1964		
- 17 Ingekomen stukken betreffende de positie van prof. dr. A. A. van
Schelven als hoogleraar aan de Vrije Universiteit, 1940-1946.
1 omslag
- 18 Stukken betreffende de toetreding van het Gezelschap tot de
Werkgemeenschap der Wetenschap in Nederland, 1940.
1 omslag

Financiën

- 19-20 Ingekomen brieven en doorslagen van uitgaande brieven
betreffende contributies.
2 omslagen
19. 1932-1948
20. 1969-1975

- 21 Verslagen van de penningmeester 1929-1933, 1935-1938, 1968-1974.
1 omslag
- 22 Kasboekje van de penningmeester, 1920-1948.
1 deel
- 23-25 Bijlagen bij de verslagen van de penningmeester, 1934-1976.
3 omslagen
23. Spaarboekjes en girostukken, 1962-1974.
24. Rekeningen en kwitanties, 1967-1974.
25. Onkostennota's van leden en bestuursleden, 1968-1976.

Leden

- 26 Alfabetisch register van leden en oud-leden, 1920-1972.
1 deel
- 27 Ledenlijsten, 1946, 1947, 1950, 1951, 1963, 1965, 1967, 1970, 1972, 1976, 1979.
1 omslag

B. Stukken betreffende de taakuitvoering.

Vergaderingen

- 28-31 Stukken houdende de convocaties en de agenda's voor de vergadering van het Gezelschap. 4 omslagen
28. 1924-1958	30. 1965-1974
29. 1959-1964	31. 1975-1978
- 32-36 Notulen van de vergaderingen van het Gezelschap, 1920-1982.
2 delen en 3 omslagen
32. 1920-1947	35. 1970-1977
33. 1948-1962	36. 1978-1982
34. 1962-1969	
- 37 Jaarverslagen, 1921-1979.
1 omslag
NB De ontbrekende jaarverslagen zijn veelal opgenomen in de notulen (inv.nr. 32-36).
- 38 Stukken betreffende het aantal aanwezigen per vergadering over de periode 1920-1953, 1953.
1 omslag

Voordrachten

- 39 Lijsten van voordrachten, gehouden op de vergaderingen van het Gezelschap, 1920-1947.
1 omslag
- 40 Uittreksels van gehouden voordrachten, 1930-1939, 1974-1977 en z.d.
1 omslag
NB De samenvattingen van voordrachten uit andere jaren zijn vaak opgenomen in de notulen (inv.nr. 33-37)
- 41 Stukken betreffende het opstellen van een lijst van onderwerpen voor te houden voordrachten (leemtenlijst), 1934-1938.
1 omslag
- 42 Leemtenlijst, 1941.
1 deel
- 43 Lijst met namen van leden en door hen evt. te houden voordrachten, z.d.
1 stuk

Lustrumbundels

- 44 Stukken betreffende de uitgave van lustrumbundel *Christendom en Historie II* (Kampen, 1931), 1931-1933.
1 omslag
- 45 Stukken betreffende de uitgave van de lustrumbundel *Christendom en Historie III* (Zutphen, 1937), 1935-1937.
1 omslag
- 46 Stukken betreffende de uitgave van de lustrumbundel *De zin der Geschiedenis* (Wageningen, 1944), 1939-1947.
1 omslag
- 47 Stukken betreffende de uitgave van de lustrumbundel *Groen's 'Ongeloof en Revolutie'* (Wageningen 1949), 1943-1950.
1 omslag
- 48 Stukken betreffende de voorbereiding van de lustrumbundel *Christendom en Nationalisme* (Den Haag, 1955), 1949-1950.
1 omslag
- 49 Stukken betreffende de uitgave van *Serta Historica I, II en III*, 1969-1972.
1 omslag
- 50 Stukken betreffende de uitgave van *Serta Historica IV*, (Amsterdam, 1982), 1981.
1 omslag

51 Recencies betreffende lustrumbundels, 1925-1951.
1 omslag

Overige wetenschappelijke publicaties.

52 Stukken betreffende de uitgave van een *Handboek der
Vaderlandse Geschiedenis* (niet verschenen) 1940-1941.
1 omslag

Bijlage I.

Lijst van bestuursleden

Voorzitter

Prof. dr. A. Goslinga	1920-1922
Prof. dr. Z. W. Sneller	1922-1925
Prof. dr. A. A. van Schelven	1925-1928
Prof. dr. J. Wille	1928-1930
Prof. dr. A. Goslinga	1930-1931
Dr. H. J. Smit	1931-1934
Prof. dr. A. A. van Schelven	1934-1937
Dr. J. C. H. de Pater	1937-1940
Dr. N. van der Laan	1940-1943
Prof. dr. Z. W. Sneller	1943-1950
Prof. dr. H. Smitskamp	1951-1954
Dr. K. Sprey	1954-1958
Prof. dr. D. Nauta	1958-1961
Prof. dr. W. J. Kooiman	1961-1964
Prof. dr. M. C. Smit	1964-1967
Prof. dr. W. J. Wieringa	1967-1971
Prof. dr. J. Roelink	1971-1973
Prof. dr. J. van den Berg	1973-1976
Prof. dr. G. J. D. Aalders	1976-1980
Prof. dr. F. R. J. Knetsch	1980-

Secretaris

Dr. H. J. Smit	1920-1923
Prof. dr. A. A. van Schelven	1923-1924
Dr. A. Sizoo	1924-1927
Dr. Th. Ruys jr.	1927-1930
Dr. J. C. H. de Pater	1930-1933
Dr. L. W. G. Scholten	1933-1936
Dr. J. Veldkamp	1936-1939
Prof. dr. D. Nauta	1939-1942
Dr. H. Smitskamp	1942-1947
Dr. J. C. A. van Loon	1947
Dr. J. J. Thierry	1947-1950
Dr. W. J. C. Buitendijk	1950-1953
Dr. J. Roelink	1953-1956
Dr. W. J. Wieringa	1956-1960
Prof. dr. G. J. D. Aalders	1960-1963
Dr. A. Th. van Deursen	1963-1966
Dr. G. van Roon	1966-1969
Dr. H. Bruch	1969-1973
Mr. dr. M. B. van der Hoeven	1973-1976
Dr. S. B. J. Zilverberg	1976-1979
Dr. G. R. Zondergeld	1982-

Penningmeester

Dr. Z. W. Sneller	1920-1922
Prof. dr. A. A. van Schelven	1922-1923
Prof. dr. H. H. Wagenvoort	1923-1924
Dr. J. C. H. de Pater	1924-1926
Dr. H. J. Smit	1926-1929
Dr. N. van der Laan	1929-1932
Dr. G. P. van Itterzon	1932-1935
Dr. L. C. Suttorp	1935-1938
Dr. K. Sprey	1938-1941
Dr. H. J. Honders	1941-1944
Dr. G. Ph. Scheers	1944-1946
Prof. dr. W. C. van Unnik	1946-1949
Dr. G. P. van Itterzon	1949-1952
Dr. W. P. Keyzer	1952-1955
Dr. R. Boon	1955-1959
Dr. M. Th. Uit den Boogaard	1959-1962
Mr. dr. K. de Vries	1962-1965
Dr. G. J. van de Poll	1965-1969
Dr. A. de Groot	1969-1972
Dr. C. A. Rutgers	1972-1975
Dr. P. L. Schram	1975-1981
Dr. G. J. Schutte	1981-

Bijlage II.

Lijst van publikaties

Christendom en Historie I, 374 blz., Amsterdam, 1925

Christendom en Historie II, 267 blz., Kampen, 1931

Christendom en Historie III, 160 blz., Zutphen, 1937

De zin der geschiedenis, 160 blz., Wageningen, 1944

Groen's 'Ongeloof en Revolutie', 194 blz., Wageningen, 1949

Christendom en Nationalisme, 167 blz., 's-Gravenhage, 1955

Serta Historica. Voordrachten van leden van het Gezelschap van Christelijke Historici in Nederland, vier delen, Kampen, 1967, 1970, 1972, 's-Gravenhage, 1982

Aanvulling 1996

In 1996 werd de collectie aangevuld met 5 omslagen, bestaande uit stukken betreffende het secretariaat van 1975-1996. Hieronder een summier beschrijving van de omslagen.

- 53 Notulen en correspondentie, 1975-1985.
 1 omslag
- 54 Notulen, correspondentie en ledenlijsten, 1989-1991.
 1 omslag
- 55 Correspondentie, 1985-1989.
 1 omslag
- 56 Notulen en secretariaatsstukken, 1989-1996.
 2 omslagen